

Sipos Erzsébet

(Az ős) Kajám

(Ady után)

Rongyos kabátban jött telepről,
koszos szatyrokkal karján,
Jött boros kedvvel, csámpásan,
s leült mellém a vén zsvány.

Zsírpapírból elővett pörkölttel kínált,
pedig nekem nem cimborám,
– Nagyságos úr, kegyes pajtásom,
Vacsorám megosztanám.

Van csömöröm, nagy irtózásom,
vállamra üt, nagyot nevet,
Ha ennék ebből, biztosan kihánynám,
azt hiszem, mindjárt elmegyek.

De a duhaj legény fülembé nótáz,
iszik, iszik, s én hallgatom:
– Volt egy asszony, egy-két gyerek,
nincs semmi már, csak szeméthegegyek...
Elhasznált, nagy bolond vagyok,
azért iszok, most már rogyásig,
Amott is iszik az a fonnyadt másik,
erőm elfogyott, s ha meghalok, nem keres senki.

Uram bocsásd meg borszagom,
ne javíts, ne bánts,
jó lenne jobbnak lenni, de látod folyton el akarok esni,
Nagy torna ez, bús, végtelen...

S ha megtalálsz télen a padon,
húlt testtel, mikor dermedt a láb, a kar,
Belátod, rádöbbsz,
Mit ér az ember, ha magyar?

A vadkan

Egy kiművelt vadkan levéltárakba jár,
szerinte a sok történész mind számár,
minden őst gyilkosnak tüntették fel,
hogy a nagy hadvezért, Zrínyit,
láb alól ők tették el,
No meg Imre herceget...
A vadkan cáfolta ezeket.

– Egyébként, ha megnézzük a sok vadászlatot,
tele van levágott trófeával, agyarral,
szóval, nem mi bántunk el a sok híres magyarral!

A lótetű

Egy lótetű büszke arra, hogy nemes telivérek sarja.
A másik ágat nem hangoztatja.

Állásinterjú

– Maga egy fekete éger?
– Az vagyok, de nem szeretném, ha ebből fai kérdést csinálna.

A tuskó

Tanulni akart a tuskó, s beiratkozott az iskolába.
Egy kocsányos hölgy fogadta, s betuszkolta egy szobába.
Kezébe nyomott egy feladatlapot, a tuskó bambán bámult,
bénán pislogott, földbe gyökerezett a lába, már nem akart járni az iskolába.
Végül megkérdezték tőle, mért akar ég felé törni, ha nincs koronája.

A bagoly

Egy bagoly ül a világháló tetején,
– nemzetközi nyelv lett az enyém:
www.hu sőt hu-hu!

Bene Zoltán

C. C. első tiszt néhány titkos bejegyzése*

– *kivehetetlen dátum* –

Összezárván ezen a szküneren, hánykódunk napok, hónapok óta. Szerafiniából Valenciába tartunk, az érthetetlenből az érthetőbe. Az ismeretlen felől közelítjük az ismerőst, amint közel egy évvel ezelőtt pontosan fordítva: az ismerős felől haladtunk az ismeretlen irányába, jóllehet még fogalmunk sem volt róla, hogy oda tartunk. Véletlenek, szokatlan erősségű áramlatok, makacs szelek hajtottak bennünket Szerafinia partjaihoz...

Húzom az időt, a papír fölé görnyedek, fecseg a tollam, ismétlem ezredszer és ezeregyszer önmagam. És nem mondom ki, hogy majdnem biztosan meghalunk.

– *....., 1, hétfő, szürkület idején* –

A krokodil, akiről egyre inkább azt gondolom, Delgado matróz és egy szerafiniai

* Egy spanyol szküner első tisztjének naplószerű magánfeljegyzései nemrégiben kerültek elő, csaknem egyszerre, a világ több pontján, különböző antikváriumokból és magángyűjtőktől. Mintegy tucatnyi papírkötegről tudunk, melyekhez szerzőként a C. C. monogramot használó hispán tengerészt köthetjük. A hajó neve, melyen szolgált, sehol nem szerepel az iratokban, s a dátumok is minden esetben elmosódottak vagy olvashatatlanok. Maga a szöveg is számos helyen rongált. Ami azonban a bejegyzésekből kétség kívül kiderül, hogy C. C. hajója vélhetően valamikor a XIX. század első felében egy ismeretlen szárazföldre járt, s mikor elhagyta azt a földet, hátrahagyott ott egy Serafini nevű genovai születésű olaszt. C. C. töredékes leírásai és utalásai alapján a fölfedezett világ (amit az ott maradó olasz iránti tiszteletből a szerző a Szerafinia névvel illet) egyfajta mesebirodalomnak tűnik; árulkodó, hogy az első tiszt többször János pap országához hasonlítja. C. C. naplórészletei leginkább azért érdekesek a figyelmünkre, mert 1981-ben Luigi Serafini olasz mérnök megjelentette a *Codex Seraphinianus* című albumot, amely egy ismeretlen világról számot adó, képekkel teli enciklopédia. A könyv ennek az ismeretlen világnak a nyelvén íródott, írásrendszere mindmáig feltáratlan. A szerző állítása szerint (2009, Oxford) a könyv nyelve jelentés nélküli, az írásmód pedig egyfajta automatikus írásszerűség; azt szerette volna elérni a könyvben használt ábécével, hogy megmutassa azt az érzést az „olvasóknak”, amit a gyermekek éreznek olyan könyv lapozgatásakor, amelyet ők még nem értenek, de azt látják, hogy az egyébként értelemmel bír a felnőttek számára. A kódex jelenleg is csodálat, ugyanakkor kutatás tárgyát képezi. A nemrégiben előkerült új dokumentumok, jelesül C. C. első tiszt titkos bejegyzései, amelyekről egymástól független szakértők állítják, hogy nem lehetnek hamisítványok, rációfolnak Luigi Serafini szavaira, s arra engednek következtetni, hogy az album egy létező világot mutat be. A C. C. által említett, a fölfedezett szárazulaton hátrahagyott genovai és a kódexet 1981-ben megjelentető olasz mérnök családnevének azonossága ugyancsak elgondolkasztó. (Az itt közreadott részlet egy segesvári gyűjtő tulajdonát képezi.)

nő megmagyarázhatatlan, de valóságos egybeolvadása, tegnap elpusztult. A tathoz láncoltuk indulás előtt, s bár a kapitány egy ideje lazított a kötelékein, s etetni is szorgosan etettük, számára mégis bevégeztetett az evilági szenvedés. Miután belöktük a tengerbe, szinte forrt a víz a cápától, véres habot vetett a tajték. – Émelyegtem, holott nem vagyok sem gyöngye, sem finnyás legény.

– *elmaszatólódott dátum* –

[Az első sorok olvashatatlanok.] ...a genovai hagyta itt. Sokat forogtam. Évekig szolgáltam francia hajókon, nem okoz nehézséget, hogy megértsem. Sokat tűnődöm mindazon, amiket ez a tudós ember lejegyzett. A kötet utolsó oldalán találtam néhány oldalnyi olasz nyelvű följegyzést, ezt bizonytalán maga Serafini vetette papírra, bizonyosságul annak, milyen érdeklődéssel mélyedt el eme traktátusban. Lefordítottam, amiket írt (olasz hajóval is hajóztam már életem során), s most idemácsolom egy hányadát:

„Descartes szerint az embert két minőség teszi együttesen, nevezetesen a gondolkodó és a kiterjedt szubsztancia, másképpen fogalmazva: a lélek és a test, vagy: az értelem és a hús. A kérdés ezek után már csak az, hogy mi a csoda biztosítja e kettő között a kapcsolatot, hogyan működik együtt két ilyen alapvetően különböző dolog? Descartes kínkeservesen, fogcsikorgatva alkot erre egy elméletet, amelyben az agyalapi mirigy válik közvetítővé anyag és szellem között, ám magyarázata erősen sántít. A racionalizmus pápája ezen a ponton finoman szólva sem racionális. Még kevésbé meggyőző. Mint kitűnő természettudós, Descartes korának leginkább haladó tudományából, a mechanikából indul ki, ám képtelen elfogadni azt a sok tekintetben logikusnak és igaznak tűnő konklúziót, amelyet az a sátáni angol, az ördögien okos Hobbes, amint a magam szemével olvastam, minden különösebb lelki megrázkódtatás nélkül vall, nevezetesen, hogy az ember teljes egészében mechanikus szerkezet. Az óránál pusztán bonyolultabb, de lényegét tekintve nem különböző. Descartes, Hobbesszal ellentétben, nem tudja a világnézetéből kiiktatni a metafizikát. Végső soron az Istent. Így aztán mindmáig marad a feloldhatatlan dualizmus: a test és a lélek (a res extensa és a res cogitans) különálló létező a kartéziánusok szemében, márpedig mindennapi gondolkodásunkat a mai napig ez az irányzat határozza meg.

A testek tehát pusztán automaták, olyan jól kifundált szerkezetek, amelyekbe (talán) beköltözik egy-egy lélek, akár hajléktalan madár az elhagyott fészekbe, ám az ellenkezője sem zárható ki. Ebből az következik, hogy mások vonatkozásában soha nem lehetünk meggyőződve arról, lakozik-e bennük értelem, avagy sem, ezt kizárólag saját magunk esetében tudhatjuk. Ennek folytán semmilyen módon nem juthatunk bizonyosságra afelől, a Másik Ember teste, amit látunk, vajon

átlelkésült test-e? Egyes-egyedül a saját lelkünk, értelmünk létezéséről lehetünk meggyőződve: cogito ergo sum: gondolkodom, tehát vagyok, vagyis bizonyosan létezik egy ego, egy szubsztancia, ami (vagy aki) gondolkodik, s ez vagyok én. Hogy benned is van-e ilyen, aki olvasod mindezeket, ha lesz olyan valaha is, abban ugyan hihetek, azt akár remélhetem, hón áhíthatom is, bizonyosságot szerezni róla viszont nem tudok. Talán egyetlen reményem lehetséges: a nyelv. Ha a Másik Ember beszél, nem lehet pusztán automata. Ha a Másik Ember elolvassa a soraim, s értelmezi őket, kell, hogy legyen benne res cogitans.”

Azért kopíroztam ide a genovai néhány oldalas kommentárjából éppen ezt a részt, mert kísértetiesnek találom, hogy akkoriban pont ilyen gondolatok foglalkoztatták. Mivel dátumot írt a szöveg alá, nyilvánvaló számomra, hogy Serafini ezeket a mondatokat két nappal azelőtt vetette papírra, hogy kikötöttünk Szerafinián. Mechanikus gépembereket emleget, s mi azon a különös földdarabon nem egyszer találkoztunk olyan emberi lényekkel, akik kézfejük helyén kalapácsot hordoztak, meg olyanokkal, akiknek késekben, bárdokban végződött a karjuk. Saját két szememmel láttam egy lányt, akinek a mellkasán – ott, ahol a melleinek kellett volna lenniük – két mécses világított. Föl nem foghatom, mi égett azokban a mécsesekben, de az vitathatatlan, hogy a testéből nőttek elő, a tövüket még bőr borította, a többi részüket azonban valami ismeretlen, kerámiára emlékeztető anyagnak néztem. Vajon teljes egészében mechanikus gépezet volt az a lány? Hasonló ahhoz a furcsa szerkezethez, amit az utolsó pillanatban hoztunk a fedélzetre, bár elképzelésünk sem volt, mire lehet használni, s amiről később kiderült, hogy a tenger sós levét iható vízzé alakítja? Vagy élő ember volt szegény, amilyenek mindannyian vagyunk, csak egy géppel ötvözték egybe?

Hajósinas koromban a *Carlos*on szolgáltam. Az ősrégi, ütött-kopott karak fedélzetmesterének a feje teteje, jól emlékszem, fémből készült. Valami verekedésben betört a koponyája, és egy ügyes kezű felcser a keletkezett lyukat ezüstlemezzel fedte be. A lemez széleit a csonthoz szegecselte, s az esztendőik során a lemez peremét körbenötte a bőr. A fedélzetmester még évekig élt, bár állandóan fájt a feje, ezért még többet ivott, mint a verekedés előtt. Vajon annak a lánynak is hasonlóképpen illesztettek mécseseket a mellkasára? Netán a kalapácskezü emberek jobbát levágták, hogy kalapáccsal pótolják az imígyen keletkező hiányt? Lehet, hogy Szerafinia tojástestű meg háromfejű madarai igazából tudományos eredmények, nem természetes lények? Az ember teremtette őket, nem az Úristen? Miféle eretnokség ez, Máriám!

– ..5.....,, *péntek, éjjel* –

Ma alaposan megvizsgáltam az egyik szerafinai madarat. Ezerféle színben

pompázó, a testéhez képest aprócska fejű szárnyas, gitár alakú farktoll-csokorral. Bekukkantottam a szárnyai alá, szétfeszítettem a csőrét, belenéztem a torkába. Ezeken a helyeken semmi különöset nem tapasztaltam. A lábán hat ujj van, a szárnyai végén hegyes, de puha túske, mint a macska bajsza. Nem találtam rajta semmi jelét annak, hogy mechanikus szerkezet lenne. Csípős szaga is élőlényre vall. Igaz, Descartes szerint a létező biológiai testek mind mechanikus gépek, a res extensa semmi egyéb, mint szerkezet. A kérdés ennek fényében tehát nem is az, micsoda a madár (organikus gépezet, mint jómagam), sokkal inkább azt kell firtatnom: Isten alkotta vagy ember? És a választ, bevallom, nem tudom.

Ha ember alkotta masinákkal van dolgunk, akkor nyilván azokat a férgeket is a szerafiniai tudósok készítették, amelyeket először a vitorlamester füle mögül, aztán a harmadtiszt vállából, majd a hajósinas talpából és az egyik matróz tomporából műtött ki a doktorunk. Alighogy előbukkantak a bőr alól, kisvártatva szétporladtak mind. Mindegyik férfiba különböző féreg költözött be, ám egyik sem emlékeztetett az otthoni nyüvekre. Ennek már két hónapja, be is számoltam már róla, ismétlem önmagam. Újabb férgesedés viszont azóta egyszer sem fordult elő. A kioperált élősködőket megvizsgálni magától értetődően nem lehetett, hiszen porrá lettek – mint a szivar hamuját, fölkapta őket a szél, és meghintette velük a tengert –, így azt sem tudhattuk meg, miféle szerzetek voltak.

Töröm a fejem, egyre csak töröm: mi lehet Szerafinia? Micsoda világ az valójában? Néha bánom, hogy eljöttem onnan. Talán maradhattam volna a genovai-val. Nem az ismeretlentől való szorongás miatt nem tettem – éltem már eleget, a halált nem félem. Hogy mégis fölszálltam erre a hajóra, a kötelesség szavának tulajdonítom. Bár, igazság szerint, akkor talán meg sem fordult a fejemben, hogy tehetnék másként is, csak azóta kínzó töprengéseim miatt merült föl bennem a lehetőség. Jézusom!

– *kivehetetlen dátum* –

Amennyiben Szerafinia János pap országával azonos, amint azt Serafini fölvetette, az ország nyelvét értenünk kellett volna. János pap nesztoriánus pap volt, népe bizonyonnyal leszármazottja azoknak, akik a rómaiak uralma alatt éltek Keleten. De ha feltesszük, hogy mégsem, akkor is megmagyarázhatatlan a teljes idegenség érzete, ami mindannyiunkon úrrá lett azon a földdarabon. Hiszen ha János pap népére akadtunk, legalább a vallási rítusokat föl kellett volna ismernünk, bármennyit torzultak is az évszázadok alatt. Mégsem láttunk kereszténységre utaló jeleket. Abban sem vagyok biztos, hogy egyáltalán templomaik vannak...

– ..8.....,, *hétfő, éjszaka* –

Ma délután megtaláltuk az utat hazafelé. Hasonlóképpen a véletlen műve volt, ahogyan ide érkeztünk, Szerafinia tengerére (azt sem tudom, persze, hogy ez a tenger valóban elkülönül-e a többitől, vagy csupán az érzékeink csálnak meg). Nem szorosan hajóztunk át, és nem átjáróra bukkantunk, egyszer csak zötytyent egyet alattunk a hajótest, mintha hatalmas hullámra futott volna, pedig csendes volt a víz tükre, s mikor újra nyugalmi állapotba kerültünk, szigetet pillantottunk meg bal felől: az Indiai-óceán egyik szigetcsoportjának előhírnökét, mint csakhamar kiderült.

Azt már csak az örömmámor múltán vettük észre, hogy minden élőlény, amit a különös földön rakodtunk a szkúnerra, egyik pillanatról a másikra elpusztult. A növények helyén száraz kórók kornyadoztak, az állatok tetemei orrfacsaró búzt árasztottak, úgyhogy mielőbb a tengerbe kellett őket vetni. Egyiket-másikat fölhasítottam előtte: zsigereket, húst és vért találtam a bensejükben...

Szinte semmi nem maradt bizonyosságul arra, miféle hihetetlen világban jártunk.

– Jobb is, ha elfeledjük – motyogta az atya, s a kapitány egyetértően biccentett.

– És a genovai? – kérdeztem.

A kapitány a fejét csóválta.

– Mondunk érte egy imát – jelentette ki a pap.

Dühösen otthagytam őket. A biztonságba érkezve felednek mindent, már a fölfedezés dicsősége sem érdekeli senkit. És azon sem tűnődnek el, hogyan kerültünk vissza hirtelen a hajózási útvonalunkra?

Félek, néhány hét múlva meg leszek győződve arról, csak álmodtam Szerafiniát...

Molnár József

Szemében fekete hattyú

Ül az elmúlás bokrában,
szemében fekete hattyú,
markol az érkező csendbe.

Olaj-barna évek
sikolyát súgják
a földre hajolt fák.

Felcihelődik, elindul,
mint akire várnak.

A gémes-kutas égben
szemét-ként a remény.
Még ég a szív-gyújtotta
perc-ölelés.

Már az átkok se fognak.

Kísértet üvölt
az évgyűrűk
szorításában.

Egy néma hegedű
rázendít a domboldalt
űző széllel.

Tulipántos ládában a
múlt,
örökét tudatlan
rablók mérik.

Csak a vizet nem
kérdi senki,
pedig ő halkan,
mint az eső-dob zápor,
pergeti bűneink.

Megérkezik, a hű eb-
Isten a kapuban várja.
Elmegy mellette,
miután belé rüg.

Kitaszítva

(Kiss Richárd – rézkarc)

Arcom

Arcom bolondok
gyülekezete,
gyászos fővel napozó
tudatlanoké,
arcom a bálványok
hirdető helye,
meg sem született
bárányoké.

Arcom a tenger hegyek-
hullámzása,
villámokkal átszúrt
napé,

arcom a gyémántok
üvöltő párája,
fedetlen keblű
sóhajoké.

Beszélő kövek

Szád helyén suttogás,
kilélegzett csend,
távolodó közeledések,
nappal átkozott álmok.

Szád helyén gyémánt lovak,
csillagtakarós sírok,
bólogató szomorú tüzek,
bürtönre vágyó szabadulás.

Szád helyén kacagó holtak,
viharrá énekelt vallomás,
szád helyén beszélő kövek,
soha el nem múló villanás.